

2007, – 164 p. [in Ukrainian].

16. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с. / Yagupov V. V. Pedagogika (Pedagogy) : teach. guidances. Kyiv. Lybid, 2002, – 560p. [in Ukrainian].

17. Kramersch C. J. Context and culture in language teaching : Hong Kong: Oxford University Press, 1996, – 295 p. [in English].

Дата надходження статті: «01» листопада 2016 р.

Стаття прийнята до друку: «17» листопада 2016 р.

Рецензенти:

Мірошниченко В. – доктор педагогічних наук, професор

Ставицький О. – доктор педагогічних наук, доцент

Бабіч Ольга – викладач кафедри англійської мови Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, e-mail: oliababich1@gmail.com

Babich Olga – instructor of the english language department of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi, e-mail: oliababich1@gmail.com

Цитуйте цю статтю як:

Бабіч О. Педагогічні умови ефективного формування комунікативно-дискурсивної культури майбутніх офіцерів-прикордонників під час навчання у ВВНЗ прикордонного відомства / Ольга Бабіч // Педагогічний дискурс. – 2016. – Вип. 21. – С. 9–15.

Cite this article as:

Babich O. Pedagogical Conditions of Effective Forming Communicative-Discursive Culture of the Future Officers-Border Guards during Their Study in Higher Military Educational Establishment of Border Department, *Pedagogical Discourse*, 2016, Issue 21, pp. 9–15.

УДК 371.134/373.3 (4-11) (045)

КАТЕРИНА БІНИЦЬКА,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Україна, Хмельницький, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія)

KATERYNA BINYTSKA,

candidate of pedagogical sciences, assistant professor

(Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy)

orcid.org/0000-0002-2111-5275

Теоретичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкової освіти у країнах Східної Європи

Theoretical Bases of Professional Training of the Future Primary School Teachers in the Countries of Eastern Europe

У статті здійснено аналіз теоретичних засад професійної підготовки майбутніх учителів початкової освіти у країнах Східної Європи. Вказується на важливість вивчення досвіду підготовки майбутніх учителів початкової освіти країн Східної Європи, що відкриє нові можливості для удосконалення педагогічної освіти України. У статті висвітлено наукові пошуки вітчизняних компаративістів щодо професійної підготовки майбутніх учителів початкової освіти у країнах Східної Європи. Враховуючи спільність історичних, етнічних, політичних, релігійних, культурних умов розвитку окремих областей України, що межують з країнами Східної Європи – членами ЄС. Особливий інтерес викликає, насамперед, досвід нових членів ЄС – країн Східної Європи (Республіки Польща, Румунії, Словаччини, Чеської Республіки, Угорщини) стосовно підготовки майбутніх учителів початкової освіти, оскільки в недавньому минулому системи початкової освіти означених країн та України мали багато спільних рис. Спираючись на аналіз сучасних досліджень і публікацій з проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкової освіти у країнах Східної Європи, автор визначає необхідність створити універсальну, одночасно ефективну для різних країн модель підготовки сучасного вчителя початкової освіти.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні учителі початкової освіти, країни Східної Європи.

In the article the author carried out general analysis of the theoretical bases of professional training of the future primary school teachers in the countries of Eastern Europe. The importance of studying the experience of training of the future primary school teachers of the countries of Eastern Europe that will reveal new possibilities for improvement of pedagogical education of Ukraine in terms of its adaptation to the requirements of the general European education space has been mentioned. In article the main aspects of scientific research of domestic comparativists about the professional preparation of the future primary school teachers in the countries of Eastern Europe have been cleared out. Taking into consideration the common historical, ethnic, political, religious, cultural conditions of development of some regions of Ukraine bordering with the countries of Eastern Europe – members of EU, of special interest, first of all, is the experience of the new EU members – Eastern European countries (Poland, Romania, Slovakia, Czech Republic, Hungary) in relation to the preparation of the future primary school teachers, since in the recent past, the primary education system of these countries and Ukraine had a lot in common. Based on the analysis of modern researches and publications on the problem of professional training of the future primary school teachers in Eastern European countries, the author mentions the need to establish a universal and at the same time effective for different countries, the model of the modern primary school teacher. The contradictions between the requirement of internationalization of education and the lack of generalized information about the experience of training primary school teachers in Eastern Europe.

Key words: *professional training, future primary school teachers, countries of Eastern Europe.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... В умовах глобальних інтеграційних процесів, які є ознакою ХХІ ст., відбуваються процеси становлення інформаційного, толерантного суспільства. Актуалізуються завдання демократизації освіти і створення рівних освітніх можливостей, підвищення якості шкільної і вищої освіти, розробки нових моделей підготовки майбутніх вчителів. Всі ці завдання тією чи іншою мірою належить вирішувати сучасній школі і компетентному учителю. Першочерговим завданням української системи вищої освіти є адаптація до єдиних європейських освітніх критеріїв і стандартів.

Аналіз досліджень і публікацій... Теоретичні засади дослідження складають положення й висновки фундаментальних теорій і концепцій із порівняльної педагогіки (В. Вульфсон, О. Галус, В. Кемінь, М. Кларін, О. Локшина, Л. Пуховська, О. Сухомлинська, М. Чепіль та ін.); сучасної філософської компаративістики (Р. Арцишевський, М. Бубер, М. Корнеєв, О. Колісників та ін.); професійно-педагогічної підготовки учителів у зарубіжних країнах (Т. Кристопчук, Ю. Кищенко, Я. Колібаб'юк, О. Леонтьєва, В. Семилетко та ін.); теоретико-методичні основи професійної підготовки фахівця (С. Гончаренко, Н. Ничкало, Л. Пуховська, С. Сисова та ін.); закономірності та специфіка підготовки майбутніх вчителів початкових класів (Ш. Амонашвілі, В. Бондар, Н. Глузман, О. Дусавицький, О. Комар, Л. Коваль, С. Мартиненко, О. Савченко, В. Сухомлинський, Л. Хомич, Л. Хоружа, М. Чобітько, П. Щербань та ін.).

Формулювання цілей статті... На основі цілісного наукового аналізу обґрунтувати теоретичні засади підготовки майбутніх учителів початкової освіти країн Східної Європи для забезпечення якісного рівня фахової підготовки студентів у вищих педагогічних навчальних закладів в Україні.

Виклад основного матеріалу... В сучасній системі освіти України відбуваються процеси оновлення стандартів освіти і реформування української школи. Концептуальні засади реформування середньої освіти в Україні представлено у концепції «Нова українська школа». Одним із напрямів реформування системи освіти є оновлення програм початкової школи, оскільки від якості освіти в початковій школі залежить, наскільки успішними учні будуть в основній школі [3]. На нашу думку, в процесі реформування системи освіти потрібно особливу увагу звернути на професійну підготовку кваліфікованих майбутніх учителів – навчити їх працювати за новими програмами. Розвиток вищої освіти підпорядковується законам суспільного розвитку, що вимагає постійного поповнення змісту освіти новітніми матеріалами, запровадження сучасних технологій навчання з високим рівнем розвитку вищої освіти у контексті тенденцій світових освітніх систем. Посилення вимог щодо професійної компетентності фахівців зумовлює підвищення якості їх підготовки, перегляд змісту навчання, запровадження ефективних педагогічних технологій, форм і методів навчання, введення у професійну освіту нових освітніх елементів – компетентностей, компетенцій і кваліфікацій [2, с.74].

О. Савченко у своєму дослідженні зазначає, що сучасний вектор шкільної і педагогічної освіти спрямовується у площину цінностей особистого розвитку, варіативності і відкритості школи зумовлює необхідність переосмислення факторів від яких залежить якість освіти: цілей, змісту, методів, форм навчання і виховання, систем контролю і оцінювання, управлінських рішень, взаємної відповідальності всіх учасників навчально-виховного процесу. Сприйняття і осмислення цих фактів суспільством і педагогами має консолідувати зусилля усіх громадян на досягнення якісно нової освіти [5, с.95].

І. Стражнікова зазначає, що перед сучасною педагогічною освітою та наукою стоїть важлива проблема – навчати людей конструктивному мисленню, розвивати творчий потенціал в умовах глобалізації, розвитку інформаційного суспільства й складних трансформаційних процесів у державі й, зокрема, у сфері освіти [6, с.472].

Сучасний вчитель початкової школи повинен сформувати у дітей ключові компетентності, визнані сьогодні провідними освітніми системами світу як такі, що необхідні для сучасної людини у XXI ст. Розв'язання означеної проблеми є вимогою педагогічного сьогодення. Вивчення та впровадження зарубіжного досвіду може зробити певний вплив на продуктивність і обґрунтованість пошуків шляхів модернізації української системи освіти, знайти додаткове джерело для розвитку освіти.

На сьогодні до вчителів початкової освіти у європейських країнах ставляться досить високі вимоги до їх професійної кваліфікації. У більшості країн необхідною умовою для роботи в початковій школі є вимога про наявність у вчителів вищої освіти університетського типу [7].

Європейські вимоги до підготовки учителів початкової освіти, якості їх професійних кваліфікацій і компетенцій, професійне вдосконалення педагогів – це найбільш актуальні питання професійної підготовки вчителів в сучасній інтегрованій Європі. Дуже важко створити універсальну, одночасно ефективну для різних країн модель підготовки сучасного вчителя і визначити комплекс необхідних йому професійних кваліфікацій, умінь і компетенцій, особливо в умовах динамічних перетворень в різних сферах суспільного і культурного життя європейського суспільства.

Зазначимо, що у всіх країнах Європейського Союзу протягом останніх трьох десятиліть активно проводяться дослідження та дискусії з проблем педагогічної професії. Вони вказують на деякі фундаментальні проблеми, які визначають фахові компетенції вчителя і статус педагогічної професії. В наслідок цього в європейських країнах було проведено ряд реформ в цій галузі. Відзначено, що з одного боку, технологічні та соціальні зміни вимагають від вчителів готовності постійно розширювати та поглиблювати свої компетенції і працювати в запропонованих суспільством умовах, що постійно змінюються. Однак, в той же час, особливо в країнах Центральної та Східної Європи відбувається зниження престижу професії вчителя та погіршення умов праці. У процесі реформ, які були проведені в останні десятиліття у всіх європейських країнах відбувалась зміна системи освіти, в тому числі в галузі підготовки майбутніх вчителів. Однак, незалежно від різних моделей педагогічної освіти в європейських країнах, визначають дві загальні тенденції: розширення освітнього процесу підготовки майбутнього вчителя до 4-5 років та підвищення його рівня освіти до університетського ступеня (магістр) [9].

Зазначимо, що висвітленню зарубіжного досвіду професійної підготовки майбутніх педагогів присвячено низку порівняльно-педагогічних досліджень вітчизняних вчених, а саме: тенденціям розвитку педагогічної освіти в країнах Європейського Союзу (Т. Кристоук); професійній підготовці вчителів у Польщі на тлі європейського інтеграційного процесу (Е. Вишневецька); моделі підготовки майбутніх учителів початкових класів у країнах ЄС, США та Канади (Т. Кучай); розвитку післядипломної педагогічної освіти в країнах Західної Європи (С. Синенко); вищої освіти в Західній Європі та Україні (Г. Поберецька); особливостей систем підготовки вчителів в Україні та Польщі (А. Василюк); розвитку систем підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації в європейському регіоні та Україні (1990-2005 рр.) (О. Поживілова); тенденції розвитку неперервної освіти в країнах Східної Європи (Т. Десятов); теоретико-методологічним засадам підготовки майбутніх учителів дошкільної освіти у країнах Східної Європи (М. Олійник).

Вагомий доробок накопичено європейськими вченими щодо дослідження системи підготовки майбутніх вчителів початкової освіти в Європейських країнах. Заслужують на окрему увагу в контексті даної проблематики роботи таких східноєвропейських дослідників: Й. Варга, А. Левіцький, Т. Левовицький, І. Маріутц, В. Окюнь, І. Фалус, Г. Халаша та ін. Розглянуті та проаналізовані дослідження і наукові праці містять підґрунтя сучасної теорії та практики підготовки вчителів початкових класів [1, с.23]. Водночас аналіз сучасних наукових джерел, зокрема, і дисертаційних досліджень показує, що проблема теоретичних і методичних засад професійної підготовки майбутніх учителів початкової освіти у країнах Східної Європи ще не стала предметом цілісного наукового педагогічного дослідження й спеціального компаративного аналізу.

Актуальність дослідження базується на протиріччі між вимогою інтернаціоналізації освіти і відсутністю узагальненої інформації про досвід підготовки вчителів початкових класів у країнах Східної Європи. Враховуючи спільність історичних, етнічних, політичних, релігійних, культурних умов розвитку окремих областей України, що межують з країнами Східної Європи – членами ЄС особливий інтерес викликає, насамперед, досвід нових членів ЄС – країн Східної Європи (Республіки Польща, Румунія, Словаччина, Чеської Республіки, Угорщини) стосовно підготовки майбутніх учителів початкової освіти, оскільки в недавньому минулому системи початкової освіти означених країн та України мали багато спільних рис [4, с.3]. Тому, на нашу думку, досвід підготовки майбутніх учителів початкової освіти країн Східної Європи відкриває нові можливості для удосконалення педагогічної

освіти України в умовах її адаптації до вимог загальноєвропейського освітнього простору. Згадані чинники, дискусії з даної проблеми сприяли початку пошуків і визначення теоретичних і методичних засад професійної підготовки майбутніх учителів початкової освіти у країнах Східної Європи для ефективної діяльності українських учителів початкової ланки освіти у сучасних умовах європейської інтеграції і реформування освіти, конкретизації умов їх професійного розвитку. Вивчення досвіду підготовки майбутніх учителів початкової освіти країн Східної Європи сприятиме модернізації системи професійної підготовки майбутніх учителів освітньої галузі в Україні і адаптації її до європейського освітнього простору. Протягом останніх десятиліть об'єктом ґрунтовного аналізу ставали як реформи вищої школи окремих держав, так й інтеграційні процеси в європейській освіті, що беруть початок від підписання Болонської декларації і проголошення Лісабонської стратегії.

Педагогічна освіта є важливою складовою системи вищої освіти, оскільки має сприяти відтворенню кадрового потенціалу освітньої галузі, забезпечувати високу якість підготовки учителів, безпосередньо впливати на оптимальне розв'язання освітніх проблем, що актуалізує потребу у фундаментальному дослідженні досвіду зарубіжних країн у цій сфері. На особливу увагу вітчизняних компаративістів заслуговують модернізаційні процеси в системі підготовки майбутніх учителів початкової освіти в країнах Східної Європи, спрямовані на приведення її до відповідності запитам сучасного ринку праці в розвинених європейських країнах, оскільки економічні, політичні, соціальні й технологічні перетворення в цих країнах відбуваються приблизно в таких самих умовах, як і в Україні, хоча і з деяким випередженням.

Розв'язання цих важливих завдань гальмується низкою суперечностей, зокрема між:

- зростанням вимог, які висуває суспільство до якості початкової освіти, та пошуком ефективних механізмів розвитку системи професійної підготовки учителів початкової освіти;
- недостатністю інформації про національні системи підготовки вчителів країн Східної Європи та важливістю вивчення сучасного європейського досвіду в цій галузі;
- наявністю в східноєвропейському регіоні великого різноманіття систем початкової освіти, що є віддзеркаленням культурного, соціального, політичного, філософського, релігійного і економічного розмаїття, яке потребує всебічного вивчення;
- необхідністю врахування вимог Болонського процесу та проблемами і педагогічними традиціями національних систем вищої педагогічної освіти країн Східної Європи;
- необхідністю синхронізації шляхів розвитку професійної підготовки учителів початкової освіти в Україні з країнами Східної Європи та станом соціально-економічного розвитку суспільства;
- необхідністю врахування особливостей становлення і розвитку вітчизняної педагогічної освіти, прогресивних ідей зарубіжного досвіду професійної підготовки учителів початкової освіти та їх недослідженістю у вітчизняній педагогічній науці, частим ігноруванням у педагогічній практиці;
- великою різноманітністю систем вищої педагогічної освіти навіть в одній окремо взятій країні і необхідністю створення умов, що сприяють більш ефективному формуванню загальноєвропейського освітнього простору з введенням уніфікованої дворівневої системи підготовки кадрів і забезпеченням сумісності дипломів.

Подолання цих суперечностей потребує розробки й обґрунтування теоретичних і методичних засад професійної підготовки майбутніх учителів початкової освіти у країнах Східної Європи.

Зазначимо, що освіта є однією зі сфер життя суспільства Європейського Союзу, яка не підлягає об'єднанню чи уніфікації. Кожна держава член-Європейського Союзу може вільно формувати свою систему шкільної освіти. Але ми повинні пам'ятати про те, що в Європі наші громадяни будуть конкурувати за місця в європейських університетах зі своїми однолітками з інших країн та в подальшому будуть шукати роботу. Таким чином, наша освітня система повинна бути спроектована таким чином, що у нас був шанс знайти своє достойне місце в об'єднаній Європі [8].

Висновки... Ураховуючи наміри України щодо приєднання до єдиного європейського простору вищої освіти, соціальну значущість забезпечення якості вітчизняної педагогічної системи освіти необхідно визначення загальних та окремих тенденцій професійної підготовки учителів початкової освіти країн Східної Європи з метою впровадження позитивного досвіду підготовки учителів початкової освіти східноєвропейських країн, нових членів Європейського Союзу.

До перспективних напрямів досліджень у даній сфері вважаємо за доцільне віднести такі проблеми: уточнення та вдосконалення термінологічного апарату стосовно проблеми професійної підготовки учителів початкової освіти країн Східної Європи.

Список використаних джерел і літератури/References:

1. Бахмат Н. В. Педагогічна підготовка вчителів початкових класів у наукових дослідженнях / Н. В. Бахмат // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2015. – № 3. – С. 18 – 24. / Bakhmat N. V.

Pedagoghichna pidgotovka vchyteliv pochatkovykh klasiv u naukovykh doslidzhennjakh (Pedagogical training of primary school teachers in scientific researches) / N. V. Bakhmat // Osvita ta rozvytok obdarovanoji osobystosti . – 2015. – № 3. – pp. 18 – 24. [in Ukrainian]

Красовська О. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи у галузі мистецької освіти / О. Красовська, Н. Міськова // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2013. – № 2. – С. 74 – 81. / Krasovska O. *Profesijna pidgotovka majbutnjogho vchytelja pochatkovoji shkoly u ghaluzi mystecjkoji osvity (Professional training of the future primary school teacher in the sphere of artistic education) / O. Krasovska, N. Misjkova // Pedagoghika i psykhologhija profesijnoji osvity. – 2013. – № 2. – pp. 74 – 81. [in Ukrainian]*

2. Нова українська школа концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf>. / *Nova ukrajinsjka shkola konceptualjni zasady reformuvannja serednjoji shkoly (New Ukrainian school conceptual bases of reforming of secondary school) [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf. / [in Ukrainian]*

3. Олійник М. І. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в країнах Східної Європи : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня д-ра пед. наук, спец. : 13.00.01 - загальна «Педагогіка та історія педагогіки» / Олійник М. І. – Тернопіль, 2016. – 39 с. / Olijnyk M. I. *Teoretyko-metodychni zasady pidgotovky majbutnikh fakhivciv doshkilnoji osvity v krajynakh Shkhidnoji Jevropy (Theoretical-methodical bases of training of the future specialists of pre-school education in Eastern Europe) : avtoref. dys. na zdobuttja naukovogho stupenja d-ra ped. nauk, spec. : 13.00.01 - zagaljna «Pedagoghika ta istorija pedagoghiky» / Olijnyk M. I. – Ternopilj, 2016. – 39 p. [in Ukrainian]*

4. Савченко О. Я. Цінності, що об'єднують шкільну і педагогічну освіту / О. Я. Савченко // Проблеми освіти у Польщі та в Україні в контексті процесів глобалізації та євроінтеграції. – зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., 22-24 квітня, 2009 р., Київ – Житомир / За ред. В. Кременя, Т. Левовицького, С. Сисоєвої. – К. : КІМ, 2009. – С. 94 – 102. / Savchenko O. Ja. *Cinnosti, shho ob'jednuyutj shkiljnu i pedagoghichnu osvitu (Values that unite the school and pedagogical education) / O. Ja. Savchenko // Problemy osvity u Polshhi ta v Ukrajinі v konteksti procesiv globalizaciji ta jevointegraciji. – zb. materialiv mizhnar. nauk.-prakt. konf., 22-24 kvitnja, 2009 r., Kyjiv – Zhytomyr / Za red. V. Kremenja, T. Levovycjkogho, S. Sysojevoji. – K. : KIM, 2009. – pp. 94 – 102. [in Ukrainian]*

5. Стражнікова І. В. Підготовка вчителів початкових класів України у контексті європейського розвитку (на основі сучасних педагогічних досліджень) / І. В. Стражнікова // Педагогічний дискурс. – 2011. – Вип. 10. – С. 469 – 473. / Strazhnikova I. V. *Pidgotovka vchyteliv pochatkovykh klasiv Ukrajinu u konteksti jevropejsjkogho rozvytku (na osnovi suchasnykh pedagoghichnykh doslidzhenj) (Preparation of primary school teachers in Ukraine in the context of European development (based on modern pedagogical researches) / I. V. Strazhnikova // Pedagoghichnyj dyskurs. – 2011. – Vyr. 10. – pp. 469 – 473. [in Ukrainian]*

6. Edukacja poczatkowa w krajach Unii Europejskiej / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.eid.edu.pl/archiwum/1998,96/luty,136/edukacja_poczatkowa_w_krajach_unii_europejskiej,687.html [in Polish]

7. Edukacja w Europie – polski system edukacyjny a systemy innych krajów / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.profesor.pl/mat/n11/n11_i_kulhawczuk_040620_2.php?id_m=12742. [in Polish]

8. Wilkomirska A. Reforma ksztalcenia nauczycieli a zmiany w strukturze kompetencji / Anna Wilkomirska / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pedagog.uw.edu.pl/strony/awilkomirska/index.php?id=6>. [in Polish]

Дата надходження статті: «27» жовтня 2016 р.

Стаття прийнята до друку: «10» листопада 2016 р.

Рецензенти:

Галус О. – доктор педагогічних наук, професор
Шпоробура І. – доктор педагогічних наук, професор

Біницька Катерина – доцент кафедри педагогіки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, кандидат педагогічних наук, доцент, e-mail: rfn.yz87@gmail.com

Binytska Kateryna – assistant professor of the department of pedagogics of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, candidate of pedagogical sciences, assistant professor, e-mail: rfn.yz87@gmail.com

Цитуйте цю статтю як:

Біницька К. Теоретичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкової освіти у країнах Східної Європи / Катерина Біницька // Педагогічний дискурс. – 2016. – Вип. 21. – С. 15–19.

Cite this article as:

Binytska K. Theoretical Bases of Professional Training of the Future Primary School Teachers in the Countries of Eastern Europe, *Pedagogical Discourse*, 2016, Issue 21, pp. 15–19.